

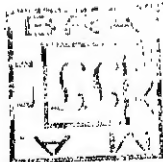

۶۹
۸۹۱۵۵۲
۲۰
۶۹

اکھبر شد و المستر کہ درین زمان سعادت اقتدران رسالہ عزائم سومہ

اسلوب الانشا

از تالیفات جناب والا خطاب صحیفہ جاہ جلال دیباچہ کتاب اقبال نواب
سید احمد حسین خاں صاحب بہادر المتخلص بہ سالک افاض الشری علی مرتدہ
شایب الرضوان خلف اصغر علیجناب نواب و دولہ صاحب بہادر مغفور و نواب
علیجناب نواب معتمد الدولہ بہادر مغفور وزیر اعظم شاہ او دہ صاحب الحکم جناب
نواب سید بنیا حسین خاں صاحب بہادر المتخلص بہ جاہ خلف الصدق
جناب محمد رفیع الصدور مطبع انتظامی کان پور طبع گردید

University Library,
Aligarh.
SUBHANULLAH COLLECTION.

۲

(5)
 ۸۹۱۵ ۵۱۵۲
 ۱۳۵۳۳

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE13533

CHITTED-2002

بسم اللہ الرحمن الرحیم

نخستین یگانہ سخن آفرین را سپاس گزارم و پسین بدرود و خوشورش محمد و آل او
 کہ رہنمائے کیش اسلام اندلب کشایم تا عنوان این نامہ بہ بیان آید و آغازش
 باخجام گراید ہر چند من کج مج زباز انشا کثرتست کہ درخور استماع سخنوران
 نکتہ دان و املا کے پسندیدہ کہ مطبوع طباع مضمون طرازان شیوا بیان باشد
 نمیباشد فاما بنا بر اصرار دوستان و پیاس خاطر یاران بحکم المامور معذور بہ نگارش
 این نامہ کہ موسوم با سلوب الانشاست اقدام نمودم و بعضی از فقرات بطریق ندرت
 و شاذ کہ از اساتذہ کرام بخاطر داشتہم نیز بجلت تحریر و قلت فرصت ارقام
 کردہ ام ارباب فہم و فراست و اصحاب عقل و کیاست ہر جا کہ خطائے وزلتے
 ملاحظہ نمایند بحک و اصلاحش سعی نمایند و این بہچراں و پیچیدہ احمد حسین سالک را بدعا
 خیر یاد آرند و اللہ الملہم بالسداد و منہ المبدأ والیہ المعاد القاب پر
 منبع فیوض نامتناہی و واسطہ حصول رحمت الہی قبلہ کونین و کعبہ دارین حضرت

ابوی مخدومی بلاذی ملجائے ماوائے مطاعی ولی النعم بسط اللہ ظلہ المعالی
 ایضاً قبلہ جان و دل و کعبہ آب و گل افتخار کونین و استظہار داریں ضاعفت اللہ
 جلالت و ادام اللہ علی الانام ظللہ ایضاً قبلہ جسم و جان و کعبہ دین و ایمان
 مصداق آیہ و اخفض جناحک من الذل و قل لہما قولا کریم و مورد
 آیہ رب ارحمہما کما بیانی صغیر ادام اللہ ظلہ لکھو علی رؤسنا
 الی یوم القیام **القاب** ما در جناب معظمہ مکرمہ مفتخرہ دامت اقبالہا
 فقہہ کا آداب بعد از عرض آداب و تسلیم جبین قلم را بعرض احوال بر صغیر
 عریضہ مجددہ ریز میگردد اند ایضاً گہاے تسلیم از راہ تعظیم زیب سر و دستار بندگی
 ساختہ بعض التماس مخادیم واجب التکریم میرسانند ایضاً بقدر یم قواعد کورنش
 و تسلیم طالع سر و دست را با وج قبول میرسانند و معروض حاضران محفل فیض منزل
 میگردد اند ایضاً بعد از تحافت تحفہ تسلیمات طبقات معروض میدارد ایضاً بجا آور
 آداب بندگی و مراسم پرستندگی مرفوع راے عالم آراے میدارد ایضاً بعد
 ادائے آداب خضوع و خشوع و ابراز مراسم عجز و انکسار بگذارش مدعالب
 میکشاید ایضاً بعد تسلیمات نامیات اخلاص آیات و تحیات زاکیات مخالفت
 سمات عمدہ مدعائے دل ارادت منزل صحت و سلامت ذات مجمع الحسنات خدام
 رفیع الدرجات حضور والا است صفت مکتوب بزرگان نوازش نامہ تفقد
 طراز کرامت نامہ عطوفت آگین عنایت نامہ عالی یرلیغ واجب الاتباع تویق
 وحی مثال فرمان واجب الاذعان شقہ عظیم المرحمہ و فرمان وافر المکرمہ تعلیقہ
 رفیعہ آفتاب طلیعہ شقہ خاص فیض اختصاص منشور عدالت سطور کرامت محمود

القاب عورات ذوی مرتبه عصمت مآب عفت قباب بلقیس زمانی
 مریم مکاشف نور دیدگاه شرم فروغ چشم ازرم بزرگ نش والا پای بلند اختر خورشید
 سایه دامت عظمتها ایضا مریم خصال فاطمه اعمال زبیده کردار آسیه اطوار مجنون
 عذوق قار و اعلا پرده گزین مجید و علا دامت مجدها القاب برادر کلان برادر
 مهربان اشفاق نشان معظم و مکرم مجید و منعم دامت اعظامه و اکرامه القاب درجه
 مساوی قوت بازو و اخوان پشت و پناه برادران منبع حنات فراوان
 مجمع اخلاق بے پایان دامت محبت القاب برادر کوچک برادر بجان
 برابر سعادت عنوان اقبال نشان سعید الافعال رشید الفضائل سلمه الله و ابقاه
 القاب فرزندان و غمیره فرزند دلبند قره العین راحت جان سعادت
 و اقبال نشان ثمره الفواد نو بهار گلشن مراد و حیات ایضا نحت جگر نور نظر رشید
 و سعید نجسته کردار شائسته اطوار طالع عمر بعد و عا طویل عمر و دامت صحت عافیت
 معلوم نمایند ایضا بعد ادعیه و افعیه ظاهر گردد و ایضا بعد و عا در ازمی حیات
 مدعا آنکه کتاب مرسله رسید خاطر را ختم گردانید ایضا خط بخت نطف و وصول
 گشته دل را بدریافت احوال ایشان مسرور گردانید ایضا خیریت نامه فرحت
 رفم وار و شده دیده را روشن و سینه را گلشن گردانید القاب امرا و رؤسا
 درجه اعلیٰ عالی جناب سیادی آداب معنی القاب و الا نشان رفیع المکان متک
 ار یک چشمت اقبال مربع نشین چار بالش جاہ و جلال دامت اقباله العالی ایضا فلک
 سریر ملک ضمیر ستاره خدمتیاره حشم مهریم ماه علم بکرم بحر شیم مشتری درایت مزنج
 آیت مهر سپهر مکرمت بدر فلک مرحمت منبع الجود و الاحسان معدن الفیض و الا نشان

اعلیٰ الشیخانہ وادبی الدولہ زمانہ ایضاً مجمع الفناح والمناقب الصاعدا علی
 ارفع المراتب ابہت و معالی مرتبت شوکت و جلالت منزلت عالی نہمت والا نقبت
 حفظ الشہ عن الزوال ودانہ وادام بالاقبال مجدہ وشوکتہ ایضاً بحر اقبال
 بحر صدق جاہ و جلال صدق گوہر فتوت گوہر تاج عطوفت تاج تارک مروت
 زاد الشہ فی الدولہ والحشمۃ ایضاً یقوز اقبال نور چراغ جاہ و جلال چراغ فانوس
 کامگارے فانوس شبستان بختیاری حفظ الشہ باری ایضاً مطاعاً مکرماتاً محترماتاً
 محتشماً واست فیضکم القاب امرای مساوی المرتبہ سلالة الاعظم
 نقادۃ الافاضل صحیفہ جاہ و جلال دیباچہ کتاب اقبال افضل اما جہدایم المکمل کام
 انام عالی مرتبت والانزلت موسس اساس صدق و صفا شیدار کان الفت
 و و لا دام علوہ وزاد بالاقبال سموہ ایضاً عالی شان عطوفت نشان صدر الاعیان
 فخر الامثال والاقران عالیجاہ رفیع جائگاہ حشمت وشوکت وستگاہ عمدۃ الاملا
 العظام اسوۃ الکبراء الفخام دامت معالیہ ایضاً مہر سہر تفقد والطاق بدرسمای
 تود و اعطاف مجموعہ علم و درایت دیباچہ کتاب فہم و فراست یارج معارج
 و داد صاعد مصاعد اتحاد مرجع اعظم واعالی جمع مکارم و معالی ادامہ الشہ
 علی ارائک التفاحر ایضاً زبدہ رؤسای روزگار قدوۃ امرای ذوی القندآ
 بہار چین محبت آب و رنگ حدیقہ مروت دامت محبتہم القاب امرای
 کو حک مرتبہ غرہ ناصیہ کامگارے قرۃ باصرہ بختیارے سر و جوئیار حشمت
 و اقبال شمشاد حدیقہ عظمت و اجلال ضوعفت غرہ وادیم نقادۃ القاب حباب
 علی قدر امراتہم عالم راتب والامناقب مشفق شفیق صدیق ایق سلمہ اللہ

وإيقاه و على المراتب العلية رقاؤه ورزقنا لقاءه ومن كل بلية وقاه أيضاً شقيق
 بالتحقيق لكل مدرج يلحق خالص الوداد راسخ الاتحاد ادام الله فلاحك واسعد
 مساك وصباحك أيضاً شقيقاً شقيقاً صدقاً انتقاماً من الشر ذاكم واسعد
 اوقاتك أيضاً خليل صادق شقيق وامق حرسه الله من صروف الايام أيضاً أعضاً
 دوستان سلمه الله المثلثان أيضاً حبيب لبيب زید عزه نخبة الانجاب صفوة الاحباب
 دام بقاءه وزاد ارتقاؤه أيضاً مهرباً بنا عاليشانا ادام الله قدره واطلع من
 افق المراء بده أيضاً احب الاجازا دهر ورده وبهجة خليل جليل سلمه الله الجويل
 القاب مجتهدین و علماء العالم العال والبحر الذي ليس له ساحل محط رحال
 الافاضل لسان الاواخروالاوكل مجتهد الزمان علامة الدوران مرجع خواص وعوام
 عالم شرائع واحكام دام ظلّه العالی بدوام الايام والليالي أيضاً جامع معقول ومنقول حاد
 فروع واصول افقه الفقهاء مرجع الفضلاء السيد السند والعالم المعتمد شيخ الاسلام
 فقيه اهل البيت عليهم السلام فخر الليالي والايام لازالت شمس افادته طالعة
 ومارجت اقمار افاضاته لاسعة أيضاً مجمع فضائل منبع فوافضل عالم عامل فقيه
 كامل سالک مسالك رشادناجج منار حج اجتهاد ادم الله ظلال جلاله على رؤس المؤمنين
 أيضاً عالم خير فاضل بے نظیر سيد المتكلمين سند المجتهدين بقية الاكابر وارث
 المجد كابر اعن كابر مشع الله المؤمنين ببقائه الى ظهور خاتم اوليائه أيضاً زبدة الفضلاء
 العظام عمدة العلماء الكرام اكمل المدققين افضل المحققين عارف اساليب ديبه
 واقف قوانین عربیه ادام الله ايامه السعيدة وضاعفت افادته السديده
 القاب سادات كرام خلاصه اولاد رسول نقاد حفاة بتول قره باصره

سیادت عزہ ناصیہ سعادت زاد اللہ مراتبکم ایضاً اشرف النقباء انجب النجب ار
 خلاصۃ الزمان عزیز الدوران نقادہ خاندان مصطفوی سلالہ دودمان مرتضوی
 سیادت پناہ نجابت و شرافت متنگاہ طول بقاؤہ القاب حجاج وزوار
 اکرم الحجاج والازوار اکمل الاخیار والابرار حاجی حسین شریفین زائر الی علیہ السلام
 زاد اللہ شرفہ ایضاً صفائے صفامروہ مزوہ و وفار کن رکن محبت کعبہ شریف
 موذت شکر اللہ سعیدہ ایضاً کعبہ صدق و صفاء عارف اسرار عرفات و منافع اعطاء اللہ
 منہ القاب اہل زہد و ورع جمع انوار زہادت منبع اسرار عبادت
 انیس المتبرعین جلس المتورعین افضل العباد اکمل الزہاد عظم اللہ اجورہ القاب
 مشائخ و فقیہ الیگانہ درگاہ صدیق مقرب بساط احدیت شاہ درویش
 نیت درویش شاہ صفت قدوہ ارباب عرفان زبدہ اصحاب ایقان دام
 ارشادہ ایضاً ہادی طریق فقر و فاقہ منہاج صدق و صفاء قاطع علایق آرزو
 و منابر از حرم ہوا شیخ عارف درویش کامل شبلی زمان جنب دادان دامت
 ہدایت القاب اطباء و حکما حاوی علوم حکمیہ جامع کمالات طبیہ ناہج منہاج خدات
 جوہر نفیس ذکا و فطانت عمدۃ الاطباء زبدۃ الحکماء شفاء الاسقام دوا الالام و دات
 حذاقۃ ایضاً بقراط زمان جالینوس اوان طبیب لبیب حکیم ارب ثانی مسیحا
 قانون شفا نقادہ مجربات و مادیات خلاصہ بساط و مرکبات سلمہ اللہ انشا فی
 ایضاً مسیحا زمان باعث شفاء نوع انسان چارہ سگال آلام روحانی معالج
 اسقام و امراض جسمانی کشف معضلات طبیہ حلال و قایم حکمیہ کمل اللہ تشخصہ
 القاب منشی طوطی شکرستان انشا بردارے عند لیب بوستان مضمون طراز

فہرست صحائف فصاحت و بیجاچہ و قاتر بلاغت و میر بے ہمال منشی بے مثال داماد
کمالاتہ ایضاً بلبل بوستان معانی طوطے شکرستان خوش بیانی مجمع آداب
و علوم مالک الزقاب منشور و منظوم منشی بے نظیر و میر عطار و سحریر سلمہ اللہ الشہید
القاب شاعر نکتہ سنج شیرین زبان سخن آفرین سحر بیان حستان زمان سحر بیان
ادوان نادرا لاہالے ناظم الدرر واللائلے زاد اللہ فصاحتہ ایضاً افتخار شعراے
زمان رشک سخنوران دوران مبدع البدایع مخترع الروایع شاعر ماہر سخن سنج
ساحر افصح الفصحی ابلغ البلیغ زاد اللہ بلاغتہ ایضاً کلیم طور فصاحت سنج آسمان
بلاغت نظیرے نظیر فخر رشیدی و ظہیر انورے راے صائب ضمیر قدسے طینت
ہلالے شہرت حر سہ اللہ الحافظ القاب خوش نویسان مقلد صدقہ زمان
باقوت معدن عرفان رشید انحصال عماد کاخ کمال حافظ مراتب مودت موجد
ارقام محبت کاشف دقائق خفی و جل سلمہ اللہ علی القاب تجار عمدۃ التجار
شرف اولے الاعتبار المشہور بالکفایہ والمذکور بالدرایہ زاد اللہ اعتبار کم ایضاً
معمد الامصار مستبر الاقطار افتخار امنائے زمان الفائق علی الامثال والاقران زاد اللہ
منافعکم حجت خدم و ملازم پست مرتبہ خیر خواہ بلا اشتباہ نیک اندیش
معمد الخدمت و فاکیش بعافیت باشند مرا سلمہ رسید احوال معلوم گردید ایضاً
عرضہ مرسلہ مخبر حالات گردید فقرات سلام و تحیہ کہ بدرجہ مسامحہ و می بای
نکاشت سلاسل مرصع بجو اہر محبت و تحیتانی مکمل بجز مودت ارسال میدارد
سلام شوق انضمام بل سراپا غرام سلام مودت پیام محبت فرجام موالات التیام
سلام مسنون مودت مشغون محبت مقرون سلام شوق آیات و ذوق سمات

چون مثل بر صحت ذات و الاصفات بود باعث جمعیت خاطر بر ایشان گردید چونکه گویی
از استقامت مزاج بر منج اعتدال و مبنی بر صحت ذات حمید الصفات بود و به سوسپنج
این شکر گفت مقصود شکر رب و دود بجا آوردیم چونکه مبنی بر خیریت بود و رنگ زرد و تفکر
از آئینه دل نبرد و دود از ادراک اخبار خیریت آنگاه دود شکر رب و دود بجا آوردیم و دود
صحت ذات خمسة صفات موجب انتعاش طبایع آبی و خاکی و سبب هزار گونه خوشحالی
و فرخالی گردید چون صورت خیر و عافیت از صحیفه شریفه ظاهر گردید و اداسه دو گانه
شکر خالق یگانه قیام نموده شد فقرات شکریه زاهد قلم نیاز رقم از سر چشمه دوات
و نوسه سابع نموده جبین خود را بر صفت قرطاس براسه اداسه شکر این عطیه عظمی
و موهبت کبری میگذارد شکر عطا معطی را خارج از حد مقال دانسته ناچار زبان
شکر گذاری را در کام خاموشی کشیدم شکر کردن که تو انم در خور آلائی تو به شکر
نعمتای تو چند آنکه نعمتای تو به خواستم که کلمات شکریه را بحکم من کانت نعمته و اصبته
کانت طاعته و اجبته بحج و اعلان بر زبان را انم گزین خود اینک مباد اهل بر سعه و بیکار
و فعل ریای مقبول نباشد شکر مخفی را بمفاد یا با ذکر ذکر اخلاص ظاهر ترجمه دوام
زبان بشکر سامی کشودن در حقیقت شکر خود گفتن است چو که ما دشما در حکم کففس واحدة
میباشیم نه چنان گرفته جا بمیان جان شیرین که توان ترا و جان را ز هم امتیاز
کردن و بخیا اینک مباد ازین شکریه را نچه دوئی و بیکارگی است شمام شود لهند
از ان اعراض نمودم اگر شکر گذارے نخفت در مقابل عطیه جلیله سامی بمنز ان سنجیده آید
هر آئینه کفه عطیه از گرانبارے زمین گیر شده و پاد شکر گذاری از خفت بکوه اشتر خواهد رسید
شکر منعم اضافی را شکر منعم حقیقی بحکم من لَوِ شَکَرِ النَّاسِ لَوِ شَکَرِ اللَّهِ وَ أَشْکَرُ النَّاسِ

لِّلنَّاسِ أَشْكُرُهُمُ اللَّهُ بِمَا أَشْكُرُهُمْ بِإِذْنِهِ قِيَامُ نَمُودِمِ از استماع این خبر فرحت
افزاینده بکراته منعم حقیقه بکرم و اشکر و الی و لا تکفرون و بمقاد اشکر
نِعْمَتِ اللَّهِ إِنَّ كُنُوزَ آيَاتِهِ تَعْبُدُونَ کثادم فقرات شکایت
عدم تحسین خطوط در دست که نساج قلم مینت رقم به نسخ تار و پود الفنا
و معانی همت نگاشته روزگار است که صریح کلک جوهر سلک از مزده خیر و عافیت قرع
صماخ سماع نه نموده عمر است که محرک سلسله تحریر نه گشته اند مدت مدید و عمر نه بعید منقصه
میگردود که از مزده خیر و عافیت مزاج و هاج خاطر تردد مآثر رفعت و سرور نه بخشیده
مدت است که بار خامه را بدوش انامل گوارانکرده اند زمانه ایست که صفی نامه را از گلها
تندستی و کوائف مزاج رشک افزای باغ جهان نکرده اند و دست که از احوال
خیریت مال مطلع نگرددیم خاطر تود و مآثر بهواره جو یا می باشد عرصه ایست که دل مستمند
آز مزده صحل مزاج سرور و شاد کام نگردیده مدت است که قلم میحادم مرخصان
دار الشفا محبت راشفانه بخشیده عمر است که قلم میحافض که طیب دار الشفای
سخندان است از خاصیت معجون کامل الاجزا تحریر و تسطیر صحت بخش مزاج رنجور
بستر فراق نگردیده تبشیر خوش تقریر خامه فرخنده صریح بشارت از احوال خیریت
مال بگوش بهوش نرسانیده عمر است که طوطی شکر خای خامه مودت تصویر بر شاخسار
تسطیر و تحریر بر ترازو نغمات بی نظیر شکر شکن نگردیده و دست که گزشت و دهر
منقصه گشته که از سحاب خامه گهر ریز رشحه که شارح حالات دوستی آیات باشد نصارت بخش
کشت یگانگی سودا و نگشته شاید که یاد و دستان مشی و نسیان در یاد بود که تا عرض این
یادآور گشتند سر دفتران عشق که در نیم مکرمت پیوسته زجام و فانوش کرده اند

آیا چه بودشان که بیکبارگی چنین چه از مخلصان خویش فراموش کرده اند که کابل قلمی است
 درنگ تحریر و بسبب تاخیر تسطیر گردیده و بر مثل الکسل طے من العسل عمل فرمودند
 فقرات در تاکید تحریر جانب مکتوب الیه لازم رسم بگائگی و محبت است
 که یک چند از تحریر مکاتبات دوستانه که باعث تشبیه ارکان و داد و سبب استحکام
 مبالغه اتحاد است خاطر نیازمند را مسرور میفرموده باشند چرا که ابواب ارسال و ترسیل
 مکاتبات بروی مشتاق مفتوح دارند و از حالات خیریت سمات تفریح دل و
 ترویج روح میکرده باشند و انما از نامه و پیام دل مستمند را مسرور و شاد کام میفرموده
 باشند امید که نهال چمن و داد را بسحاب ارسال کتاب علی الدوام سرسبز و اغصان
 بوستان اخلاص را بنسیم انفاس عیسوی اساس هنر میفرموده باشند فقرات
 و عایشه الهی آفتاب دولت تابنده و سایه مبارک پاینده باد سایه بلند پای که آفتاب
 در سایه اوست مدد و باد سایه هما سایه بلند پای و دشمن بے مایه سبک سایه باد آفتاب
 عالم تاب نور بخش عالم اسباب است همواره کوب و دولت و اقبال و اختر شمشیت اجلال
 از افق کامرانی و شاد کاس طالع و لامع باد و آمیکه گلشن سپهر بگلخانه ماه و مهر
 آراسته و پیراسته است همواره چمن دولت و اقبال و حدیقه شمشیت اجلال بابیار
 بخت میمون و طالع همایون سرسبز و شاداب و خرم و سیراب باد و آمیکه لن ناصب
 مضارع باشد دوستان منسوب و لم جازم است دشمنانت مجرم و منکوب باد و تا که
 عرض را بگوهر قیام سنت جوهر شریف از مرض و عرض مخموظ باد و تا پیوندایم بر یک
 باقی است باقی باشند همواره تا از تفاع شمس از نصب شاخص توان شناخت
 آفتاب و دولت و اقبال مرتفع باد و تا فقهاء و علماء از حلال و حرام روایت و حکم را از حد و

و قدم حکایت است جوهر شریف از حدوث امراض محفوظ باد تا آم حروف تردید است
 دشمنانست مردود باد تا قرآن کتاب ایل ایمان و تالکعبه قبله ارباب ایقان است بنای
 عمر مستحکم و دفتر دولت منتظم باد تا بهبوط ذنب در برج جوزا است و دبال زحل در طالع
 حاسد است چون ماه در عقرب ننگین و دوستانست چون زهره در میزان فرح آگین باد

۱۳۵۳۳

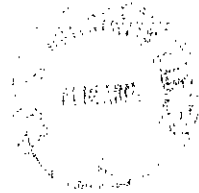
اعلان

برای جمیع اهل مطالع و غیره اجازت داده میشود که کتاب
 بنام مستطبه اسلوب الانشا برائے خود هر کس هر قدر بخواهد
 که خواهد چاپ نماید لکن تصحیحش بمقدم داند

سید بنیاد حسین عفی عنہ تعلیم خود

University Library
 Aligarh
 SHEHARULLAH COLLECTION

SHEHARULLAH COLLECTION

